

Ihmisoikeusnäkökulma ruoka-apuun

Köyhyys ja ruoka-apu –webinaari 9.11.2023

Anna Salmivaara, taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien asiantuntija, Ihmisoikeusliitto

Ihmisoikeus ruokaan ei tarkoita ruoka-apua.

- Perusteita ihmisoikeuksista
 - Oikeus ruokaan
- Oikeus riittävään toimeentuloon

Mitä ovat ihmisoikeudet?

- Kaikki sosiaaliset ongelmat tai hyvät tavoitteet eivät ole ihmisoikeusasioita.
- Ihmisoikeudet eivät ole mielipidekysymys.
 - Ne ovat **oikeuksia**, jotka on turvattu valtioidenvälisillä sopimuksilla.
 - Ne sitovat valtioita ja viranomaisia.

Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille maailman ihmisille, **yhtäläisen, luovuttamattoman ihmisarvon** perusteella

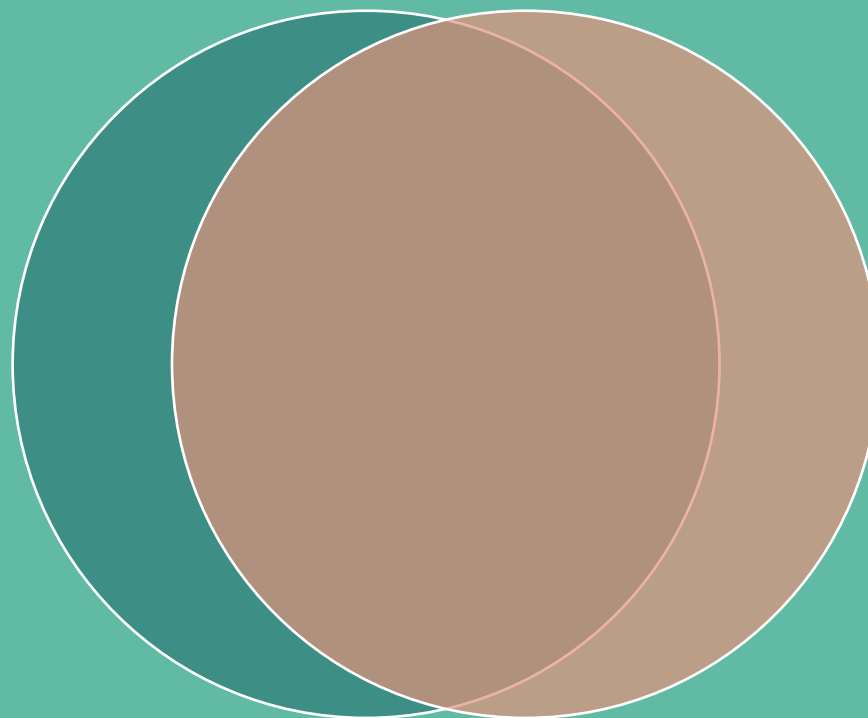
→ Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

→ Syrjinnän vastustaminen, heikoimmassa asemassa olevan puolustaminen

Perus- ja ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet
säännellään
kansainvälisissä
ihmisoikeus-
sopimuksissa

Perusoikeudet
on turvattu
kansallisissa
perustuslaeissa

Usein kyse on sisällöllisesti
pitkälti samoista oikeuksista.

Valtiolla on velvollisuus
KUNNIOITTAA
SUOJATA ihmisoikeuksia
TOTEUTTAA

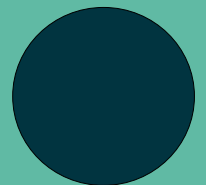
Miten valtio toteuttaa näitä tehtäviä käytännössä?

- Lainsäädäntö
- Lakien toimeenpano, politiikkatoimet
- Tuomivalta (ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta)
- Julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen on kirjattu perustuslakiin (22 §)

Mitä tarkoittaa oikeus ruokaan?

Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset (TSS) oikeudet

- Määritelty YK:n TSS-sopimuksessa
- Koskevat ihmisarvoisen elämän edellyttämiä, perustavanlaatuisia sosiaalisia ja taloudellisia olosuhteita
 - Esim. oikeus riittävään ravintoon, veteen ja sanitaatioon, asumiseen, terveyteen, koulutukseen sekä riittävään toimeentuloon ja sosiaaliturvaan
- Toteutuvat asteittain
 - Valtiolla velvollisuus hyödyntää kaikki käytössä olevat resurssit ja voimavarat.
 - Päämääränä oikeuksien toteutuminen kokonaisuudessaan.
 - Minimitaso on aina turvattava yhdenvertaisesti kaikille.
 - Oikeuksia ei saa heikentää.

Oikeus ruokaan

YK:n TSS-sopimuksen 11. artikla: Oikeus tyydyttävään elintasoon

- 1: ”Sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden saada itselleen ja perheelleen **tyydyttävä elintaso, joka käsittää riittävän ravinnon (...)**”
- 2: ”Tunnustaessaan jokaiselle **perusoikeuden olla vapaa nälästä** [sopimusvaltioiden tulee ryhtyä toimenpiteisiin ravinnon tuotannon ja yhdenvertaisen jakautumisen takaamiseksi].

YK:n TSS-komitean Yleiskommentti No. 12:

*”Oikeus ruokaan toteutuu, kun jokaisella miehellä, naisella ja lapsella, yksin tai yhdessä muiden kanssa, on aina **fyysisesti ja taloudellisesti** saatavilla **riittävästi** ruokaa tai keinot sen **hankkimiseen.**”*

YK:n oikeus ruokaan – erityisraportoija:

*”Oikeus ruokaan on oikeus saada säännöllinen, pysyvä ja rajoittamaton **pääsy** – joko **suoraan tai ostamalla** – määrällisesti ja laadullisesti **riittävään ja asianmukaiseen ruokaan**, joka vastaa ihmisen kulttuuriperinteitä, ja varmistaa fyysisen ja henkisen, yksilöllisen ja kollektiivisen, ihmisarvoisen elämän ilman pelkoa.”*

<https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-food>

→ Ihmisoikeus ruokaan tarkoittaa
**oikeutta tulla toimeen siten,
että voi hankkia itselleen ja
perheelleen riittävän ravinnon.**

Oikeus ruokaan: Valtion velvollisuudet

- Kunnioittaa
- Suojata
- Toteuttaa (edistää):
 - Valtion on aktiivisesti edistettävä ihmisten pääsyä resursseihin ja toimeentuloon jolla he voivat varmistaa ruokaturvansa.
 - Mikäli ihmisten ei ole itsestään riippumattomista syistä mahdollista tuottaa/hankkia ruokaa (esim. katastrofitilanteessa), on valtion esim. jaettava ruoka-apua.

Ruoka-avun rooli

- Väliaikainen apu, ei puutu ruokaturvattomuuden ja köyhyyden syihin
 - Riskinä, että vie huomion ongelman todellisista syistä ja niihin tarvittavista ratkaisuista
 - Riskinä hyväntekeväisyysajattelun normalisoiminen
 - voi heikentää ajatusta valtion velvollisuuksista ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien toteuttajana

Ruoka- aputoimijoiden vastuu

- Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuuden edistäminen
 - Saavutettavuus: fyysinen, sosiaalinen, tieto, kohtelu
 - Esteettömyys, aikataulut, turvallisuus, tiedotus, ruokavalio
- Ihmisarvoinen kohtaaminen
- Osallisuuden, päätöksenteon, aktiivisen toiminnan vahvistaminen

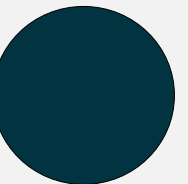
Oikeus riittävään toimeentuloon ja oikeus sosiaaliturvaan

- YK:n TSS-sopimus
 - 11 art: oikeus riittävään elintasoon
 - 9 art: oikeus sosiaaliturvaan
- Euroopan sosiaalinen peruskirja
 - Oikeus ihmisarvoisen elämän mahdollistavaan vähimmäistoimeentuloon turvattava sosiaaliturvalla
 - 12 art: oikeus sosiaaliturvaan
- Perustuslaki 19 §:
 - Oikeus **perustoimeentulon** turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.
 - Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, oikeus **välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon** → *käytännössä toimeentulotuki*

Miten oikeus riittävään toimeentuloon toteutuu Suomessa?

- **YK:n TSS-komitea** on antanut kritiikkiä Suomelle sosiaaliturvan riittämättömästä tasosta. Se on kehottanut Suomea **välttämään sosiaaliturvan heikennyksiä** ja erityisesti niiden **kohdistumista heikoimmassa asemassa oleviin** ihmisiin.
- **Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea** on toistuvasti todennut useiden perusturvaetuuksien tason liian alhaiseksi suhteessa peruskirjan edellyttämään tasoon. Sen mukaan sosiaaliturvajärjestelmää ei tule muuttaa sosiaaliavustuksiin (toimeentulotukeen) perustuvaksi.

**Miten julkinen valta turvaa
Suomessa jokaisen oikeuden
hankkia itselleen ja perheelleen
riittävän ravinnon?**

Kiitos!

anna.salmivaara@ihmisoikeusliitto.fi

Seuraa meitä:

Facebook: Ihmisoikeusliitto

Twitter: @ihmisoikeus

Instagram: @ihmisoikeusliitto